

ЛІТЕРАТУРА – НАУКА – ШКОЛА - ВІЗ

УДК 821.121

Тамара СКРИПНИК

**ФОРМУВАННЯ ІСТОРІОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
(НА ПРИКЛАДІ ВІРША ДЖ.Р.КІПЛІНГА “If...”)**

У статті розглянуто історіографію знаменитого вірша Дж. Р. Кіплінга “If...” (“Якщо...”).

По-перше, розглянуто причини, що стали основою для помилкового тлумачення змісту твору і визначення образу героя як ліричного героя та умовного сина.

По-друге, в статті наводяться приклади з розвитку літературознавства у ХІХ столітті, проілюстровані на прикладі культурно-історичної, психолінгвістичної шкіл, психологічного напрямку та біографічного методу дослідження літературних творів, зазначено прізвища основних представників, їхні роботи, теоретичні засади, що стали підґрунтям для нашого дослідження.

Основна частина присвячена розгляду можливої передісторії створення вірша. Висловлено нову версію історії його створення, вказано деякі важливі моменти біографії Кіплінга та його друга Л.С.Джеймсона, представленого у творі як адресат звертання від автора-промовця.

В останній частині наведено приклади відгуків у літературно-мистецькому житті Європи ХХ ст. на знаменитий вірш Кіплінга, а саме:

- подано відомості про найвідоміші переклади твору українськими та російськими перекладачами, наголошено на особливостях обраної назви, наведено приклади особливостей відтворення основної ідеї та авторської лексики у перекладах;

- наведено приклади звертання відомих кінематографістів до твору Кіплінга;

- проаналізовано твір В.Стуса “Лист до сина”, як вільний переклад, і вірш В.Симоненка “Лебеді материнства”, суголосний з віршем Кіплінга за тематикою.

Ключові слова: історіографічна компетентність, ідейно-теоретичні школи дослідження, соціально-політичні події, адресат звертання, семантичний синонім.

Постановка проблеми. Подеколи недостатня обізнаність читачів з історіографією твору стає основою помилкового тлумачення значення тексту, неадекватного авторському задуму. Прикладом цього є вірш Дж.Р.Кіплінга “If...” (J. R. Kipling “If...”), його змістове значення і образ героя, означеного словом “син”.

Аналіз досліджень. Роман А.Давидсона “Сесил Родс. Строитель Империи” та стаття О.Макаренко і М.Новікової “Парадокси хрестоматійного вірша” дали суперечливий матеріал про історію створення вірша Кіплінга та його героя, представленого як адресата промови автора, але сприйнятого дослідниками як ліричного героя, і це спонукало звернутися до історіографії вірша.

Мета статті. Поглибити знання студентів-філологів з літературознавства, сприяти формуванню історіографічної компетенції; розкрити історію створення вірша Дж.Р.Кіплінга “If...” , образ героя як адресата промови автора твору і лексико-семантичне значення слова “син”.

Виклад основного матеріалу. *Історіографія* – це наука, що вивчає історію історичної науки в цілому, сукупність досліджень, присвячених певній темі, або сукупність історичних праць, яким властива внутрішня єдність, розвиток і нагромадження знань з історії суспільства. Існують також історична бібліографія та історіографія літератури. Історіографія займається дослідженням історії розвитку та нагромадженням знань з літературознавчих дисциплін – теорії літератури, історії літератури, літературної критики. Історіографія спирається на літературно-критичні оцінки і теоретичні праці, що з’явилися в ті часи, коли були написані аналізовані твори, але виходячи з сучасних літературознавчих концепцій та естетичних потреб. Матеріалом науки є також літературні джерела, присвячені творчості письменників.

Досліджуючи історію створення вірша Кіплінга і образ головного героя як адресата звертання від автора-промовця у творі, звертаємось до історіографії літературного процесу. В літературознавстві ХІХ ст. розвинулося декілька напрямів дослідження творів мистецтва, що сформувалися як ідейно-теоретичні школи: *культурно-історична та психолінгвістична школи, психологічний напрям та біографічний метод дослідження*, теоретичні засади яких стали підґрунтям для розгляду історії створення вірша Кіплінга.

Основоположником *культурно-історичної школи* був французький філософ і літературознавець Іпполіт Тен (1828-1893), теоретик реалізму та натуралізму. І.Тен у “Філософії мистецтва” стверджував, що наріжною засадою культурно-історичного дослідження є детермінізм, що спонукав до пошуків “причин” появи літературного твору, до виявлення за літературними фактами їх “невидимих” першооснов. Такими першоосновами І.Тен вважав, по-перше, “расу” (вроджений національний темперамент), по-друге, “середовище” (природа, клімат, соціальні обставини); по-третє, “момент” (досягнутий рівень культури, традиція). І.Тен розумів художній твір як органічну фіксацію “духу” народу в різні історичні моменти його життя. Послідовниками французького вченого стали науковці різних країн. Серед українських науковців до зазначеного методу зверталися М.Петров, М.Дацкевич та І.Франко у роботі “План викладів історії літератури руської”.

Психолінгвістична школа дослідження. Відомий вчений і літературознавець О.Потебня (1835-1893), розробляючи засади психолінгвістики, писав, що слово, постаючи як образ, поступово у стосунках з іншими словами-образами втрачає своє первинне значення і стає основою іншого мистецького образу. Таким чином О.Потебня пояснював механізм творення мистецтва.

Психологічний напрям дослідження в літературознавстві склався в середині ХІХ ст. у працях Е.Еннекена, В.Вундта, Е.Ельстера та ін. Дослідники трактували мистецтво як сублімацію (перехід) авторської психології в художні образи, котрі є моделями душі й психіки творця. Е.Еннекен наголошував на тому, що не існує жодного естетичного мотиву у творі, який би не зумовлювався психікою автора, яка є соціально зумовленою. Дослідник вважав, що аналіз літературного твору має містити естетичний, психологічний і соціологічний аспекти. Сила художнього твору визначається не просто важливим змістом (проблематикою), а гнучкістю, багатством художньої форми, яка здатна викликати в реципієнта поліфонію сприйняття змісту, розмаїття вражень і переживань. Основними представниками психологічної школи в Україні стали О.Потебня, Д.Овсяніков-Куликовський, І.Франко. У ХХ ст. традиції психологічної школи продовжили розвивати Б.Навроцький, О.Білецький, О.Костюк, Р.Піхманець та ін.

Біографічний метод аналізу художнього твору розвинув Ш.Сент-Бев у книзі “Літературні портрети”, зазначивши, що біографія автора та його внутрішнє життя відбиваються в його творчості.

Досліджуючи історіографію вірша Дж.Р.Кіплінга “If...”, розглянемо елементи структури трьох версій створення образу версифікованого (тобто “опоетизованого”) героя твору:

- історіологію жанру дидактичної літератури,
- час написання і публікації твору, що стали підґрунтям його інтерпретації,
- соціальні і політичні мотиви, які змотивували зміст і проблематику твору,
- особливості перекладів українською та російською мовами,
- а також відгуки на вірш Кіплінга у літературно-мистецькому житті європейського суспільства другої половини ХХ ст.

Версія перша: заперечення усталеної думки. Вірш Дж.Р.Кіплінга “Якщо...” уперше було надруковано у жовтні 1910 року в журналі “American magazine”. Вірш одразу став широко відомим. Увагу читачів привертало звертання до адресата промови, означеного у вірші словом “син”. Підсвідомо виникала думка про близькосторідненість автора і адресата промови, названого сином. Це слово конкретизувало і унаочнювало образ адресата, і це спонукало уяву читачів до наближення змісту твору до реалій особистого життя автора. Саме

тому багато читачів вважали, що вірш присвячено сину Кіплінга, Джону. Але син Кіплінга народився у 1898 році, вірш було написано ще до народження Джона, у 1896 році. Конкретної вказівки на близькосторідненість адресата твору, якого означено словом “син”, із сином Джоном у вірші Кіплінга не могло бути.

Примітка. Джон Кіплінг під час Першої світової війни служив в Ірландському полку і в 1915 році в битві при Лу зник безвісті. За однією з версій, його загін потрапив у болота.

Отже, кому ж присвятив свій вірш Дж.Р.Кіплінг? До кого він звертався ласкаво “my son”, закликаючи бути Людиною – “you’ll be a Man, my son!” Якого семантичного значення набуває це слово у контексті вірша, у контексті часу створення і, врешті-решт, у побутовому мовленні?

Версія друга, культурно-історичного напрямку. Про вплив жанру дидактичної літератури. Можна вважати, що Кіплінг звернувся до давньої традиції у світовій літературі – звертання мудрого батька до сина. Жанр дидактичної літератури, тобто повчання мудрої людини, зафіксовано ще у літературі Давнього Єгипту, III тис. до н.е., у тексті, позначеному умовно [“Повчання Птахотепа”], і в літературі Середнього царства, III – II тис. до н.е., у тексті під назвою “Повчання фараона, ім’я якого нам невідоме, своєму спадкоємцю – Мерикара” [2, 25-26]. Приклади цього жанру можна знайти й у Старому Заповіті у книзі “Притчі”, авторство яких приписують царю Соломону. Відомі сходовознавці М.Коростовцев [2] і З.Косідовський [3] вважають, що ці повчання адресовані конкретним персоналіям: сину старого вазира Птахотепа, сину невідомого фараона – Мерикарі і сину Соломона – Ровоаму. Іншу книгу мудрих повчань, Книгу Екклезіаста, вважають записаними промовами проповідника до своїх слухачів, які умовно названі “сином”. Проповідник звертався до багатьох, але у граматичній формі однини. Так застосовано один з ораторських прийомів особистісного наближення до свідомості слухачів. Прикладів цього жанру дидактичної літератури можна навести ще багато. В літературі Київської Русі – це “Поучение чадом” Володимира Мономаха, яке він написав у 1096 році, “сидячи на санях”, тобто важко хворий, готуючись до смерті. В англійській літературі XVII ст. – це сонет Волтера Релі “Сер Волтер Релі – до свого сина” (“Sir Walter Raleigh to his Sonne” – тут і далі орфографія подана відповідно до вимог XVII ст.). Сонет написано у 1600 році і присвячено Волтеру-молодшому, якому було тоді приблизно 9 років. Волтер Релі в алегоричній формі застерігав сина від зустрічі з трьома речами: “wood, weed, wagg” – дослівно “дерево, дикоросла рослина, взмах” (у перекладі В.Звиняцьковського “гай, гачок і грак”) – разом вони стануть шибеницею.

Примітка. Волтер-молодший загинув у 1617 році у перестрілці з іспанцями, а сер Волтер Релі мужньо прийняв смерть на пласі у 1618 році.

Версія третя: відгук на громадянські та соціально-політичні події. Припускаємо, що звертання “my son” (“мій сину”) було одним із прийомів ораторського мистецтва задля досягнення відчуття духовної близькості промовця до слухача. До кого Кіплінг міг так звернутися? Кому він нагадував про високе мистецтво бути людиною в будь-яких, навіть найтяжчих життєвих ситуаціях? Кого він намагався підтримати у 1896 році? Чи відобразилася у звертанні “мій сину” різниця у літах між поетом і його адресатом? Чи це дружнє звертання до добре знайомої людини з бажанням висловити свою щирю ласку, співчуття, бажання підтримати у тяжкий час? Які події в житті поета спонукали до написання твору?

З біографії Кіплінга відомо, що лікарі радили йому, за станом здоров’я, проводити зиму у Південній Африці. Там він познайомився з ідеологами колоніалізму А.Мілнером, Л.С.Джеймсоном і С.Родсом. Також під час англо-бурської війни у 1899 році він був кореспондентом в Африці, у 1902 році гостював у будинку С.Родса. Кіплінг підтримував погляди своїх друзів і у вірші “Південна Африка” змалював захоплення колоній як романтичну пригоду білої людини, а грубу і неприглядну політико-економічну реальність колоній перетворив на поетичний міф.

З матеріалів книги Аполонія Давідсона “Сесіл Родс. Будівничий Імперії” розкривається історія створення вірша “If...”. Друг Кіплінга Ліндер Старр Джеймсон на початку своєї

служби в Африці був практикуючим лікарем, потім посів посаду керівника Капської колонії. Міліонер і підприємець Сесіл Родс і його помічник Альфред Бейт ініціювали Л.С.Джеймсона на об'єднання Капської колонії, колоній Наталь, Трансвааль та Оранжевої Незалежної держави в одну державу. 29 грудня 1895 року Джеймсон з невеликим загonom вирушив у похід на Трансвааль, але його рейд спіткала невдача, тому що інші загони повстанців виявилися невідготовленими і не змогли сповістити його завчасно. Повстання було придушено. Власті колоній побоюлися покарати насмерть вождів і передали їх на суд до Великобританії. Цей невдалий рейд став однією з причин початку англо-бурської війни і вплинув на історію ХХ ст.

В Англії в'язнів утримували у дуже суворих умовах, їм загрозувала смертна кара. Л.С.Джеймсона вважали зрадником Імперії. Від нього відвернулися найближчі друзі, газети обливали його брудом і шалено описували перебіг судового процесу. Ще б пак! Великобританія від уряду Голландії за колонії в Африці отримала зиск на сплату 1677938 фунтів і 3 шилінги за нанесений “моральний та інтелектуальний збиток”. За рішенням суду, уряд Трансваалю отримав від політичних в'язнів 212000 фунтів стерлінгів. Троє в'язнів невдовзі померли від хвороб і переживань. Під час судового процесу Л.С.Джеймсон прийняв усю провину на себе, нікого не звинувативши у провалі плану. Його засудили на 15 років. Сесіла Родса не покарали, він подав у відставку з поста прем'єр-міністра Капської колонії і сплатив увесь штраф.

Кіплінг у вірші “If...” звернувся до Джеймсона, щоб підтримати свого друга у важкий для нього час, коли той знаходився у в'язниці, звинувачений у зраді інтересів Великобританії. За станом здоров'я Л.С.Джеймса випустили з в'язниці через 2 роки. У подальшому цей сміливий, розумний і привабливий чоловік, талановитий організатор повернувся в Африку і продовжив свою успішну кар'єру. Після англо-бурської війни він став членом Капського парламенту, згодом – прем'єр-міністром і одним із засновників Південно-Африканського союзу. У 1911 році Джеймсон отримав титул баронета. У 1912 році він повернувся до Англії. Л.С.Джеймсон похований на пагорбі Матопос поруч з могилою С. Родса.

А.Давідсон наводить слова Дж.Р.Кіплінга про те, що Л.С.Джеймсон був великим подвижником, він прокладав шлях Великобританії у незвідані краї, не тремтів за своє життя. Він міг піти на відчайдушний ризик, а опинившись у в'язниці, під загрозою смертної кари, коли його проклинали співвітчизники, ніс свій хрест і за вчинок, і за його провал. І не намагався сховатися за спинами тих, хто мав більшу провину [1].

Сміливий вчинок Джеймсона, його шляхетність, страждання під час рейду і судового процесу, незламність духу, коли навіть друзі відвернулися від нього – все це надихало Кіплінга на написання вірша “If...”. У поетичній формі він змалював усі перипетії сміливого вчинку Джеймсона, а слова “my son”, ужиті у творі, – це дружнє звертання до людини з метою висловити свою духовну близькість і підтримати у скрутному становищі.

Аналогічним в українському побутовому мовленні є звертання “синку”. Це семантичний синонім, який свідчить про дружнє ставлення промовця до адресата, а не вказує на близькоспоріднені зв'язки людей.

Мистецькі й літературні відгуки. У другій половині минулого століття європейська передова думка знов повернулася до проголошених Кіплінгом у 1910-1920-х роках громадянських ідеалів. Британський режисер Ліндсей Андерсен у 1968 році поставив фільм “If...”, в якому звернувся до проблем молодіжного бунту, що прокотився по всій Європі у 60-х роках.

Загибель Джона Кіплінга у 1915 році і трагедія його родини стали сюжетом для фільма “Мій хлопчик Джек”, поставленого у 2007 році британським режисером Брайаном Кірком. Роль Джона Кіплінга (названого Джеком) у фільмі виконав актор Редкліф (відомий раніше як талановитий виконавець ролі Гаррі Потера), до речі, зовнішньо схожий з Джоном Кіплінгом.

У світовій літературі значення вірша “If...” теж не можна переоцінити. Винятковість філософсько-поетичного світу знаменитого твору привертала увагу багатьох перекладачів. Кожен з них по-своєму сприймав і трактував поетичний світ вірша Кіплінга і головну ідею,

що своєю чергою відобразилося у назві твору в перекладах. Українські перекладачі Т.Малкович, М.Стріха, Є.Сверстюк, Д.Паламарчук переклали цей вірш під назвою “Якщо...”, повністю зберігши у заголовку заявлену автором смисловою сутність. М.Левіна переклала вірш під назвою “Коли...”. В її перекладі домінують смислові конструкції із зображенням дії за певної умови перекладені як конструкції, що вказують на умовний час події: “If you can keep your head when all about you / Are losing theirs and blaming it on you...” – “спокійним будь, коли всі шаленіють...”, “коли ніхто тебе не розуміє...”. Тобто замість дії, яка відбудеться за певної умови, показано умовний час події. Однак назва “Коли...” сприймається не лише як сполучник часу, а має ще відтінок умовності, що теж наближає переклад до ідейного змісту твору Дж.Р.Кіплінга.

Російською мовою вірш представлений у перекладах В.Лозинського, С.Маршака, А.Руснака, М.Грибанова, В.Корнілова, К.Федорова. С.Маршак також зберіг назву і російською мовою переклав “Если...”. В.Лозинський глибше сприйняв основну ідею твору і вивів її у назву “Заповідь”. Перекладач не застосував смислові домінують конструкції “Если ты можешь + смысловой глагол...” і переклав дієслова у формі наказового способу (“владей собой”, “верь сам в себя”, “умей прощать” та ін.). А.Руснак використав замість сучасного російського “если” застаріле слово “коль” і трохи розширив назву “Коль сможешь ты...”, вивівши у назву домінують конструкцію вірша “If you can+ смислове дієслово...”. М.Грибанов також вивів у назву домінують конструкцію “Если сможешь...” В.Корнілов озглавив переклад словом “Когда...”. У тексті воно стало контекстуальним синонімом до російського слова “если”. К.Федоров у назві твору “Сумей” інтерпретував основну ідею як заклик автора до активних дій:

Сумей держаться в час, когда кругом теряют головы,

Виня тебя во всем. Поверь в себя!

В сучасній українській літературі цей вірш сприяв виникненню низки поетичних наслідувань і творів, суголосних за тематикою. Кожен новий художній твір відобразив національні традиції, заявлені перекладачем-інтерпретатором, певною мірою відобразив і внутрішній світ, і обрис біографії перекладача, моральні, етичні й естетичні цінності, сформовані суспільно-політичними реаліями часу його життя. З-поміж багатьох інших, суголосних за темою, найвідомішими є вірші Василя Симоненка “Лебеді материнства” і переклад Василя Стуса, означений як “Лист до сина”. Кожен автор по-своєму інтерпретував основну ідею твору Кіплінга – мистецтво бути Людиною. До цієї теми у перекладах долучилася ще друга тема – тема формування людини як громадянина. В.Стус і В.Симоненко зверталися до своїх синів із своєрідними заповідями, висловлюючи у поетичній формі моральні і громадянські ідеали. В.Симоненко, журналіст, поет-громадянин, поет-художник, у 60-х роках у збірці “Лебеді материнства” змалював матір і Батьківщину в поетичному образі лебедів материнства як найвищі цінності людини, які не можна зрадити, не можна змінити. Поет не просто змальовує образи, він їх живописує, наче створює акварельну картину. У художній картині твору Василя Симоненка вони у прекрасній і нероздільній єдності, матір і Батьківщина:

Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати...

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину...

Примітка. Прийом живопису у поезії створив у XVIII ст. Г.Державін, у XX ст. його вдосконалили Б.Пастернак і В.Симоненко.

Василь Стус у “Листі до сина” надав твору Кіплінга нового громадянського значення, трагічного і актуального для 70-х років. У літературознавстві такий переклад називається вільним, тому що В.Стус у новоствореному вірші висловив власні життєві принципи, змінив назву, що надало твору вже біографічного звучання – це дещо змінило його ідейну спрямованість, конкретизувало адресата звертання. Лексика перекладу багато в чому відмінна від лексики оригіналу. Це твір поета-борця, поета-страдника, поета-в’язня:

Коли ти бережеш залізний спокій,
 Всупір загальній паніці й клятьбі
 Коли наперекір хулі жорстокій
 Між невірів ти віриш сам собі,

Коли ти вмієш ждати без утоми,
 Обмовлений, не станеш брехуном
 Ошуканий, не піддаєшся злому,
 І власним не хизуєшся добром...

М.Коцюбинська у статті “Дорога болю” так писала про поезію В.Стуса: “Трагічна доля поета-борця в таборах і на засланні сформувала мужній стиль і яскраву, жорстку, вражаючу, але якимось чином поетичну лексику”.

М.Рильський у статті “Проблеми художнього перекладу” висловив особливу думку про точність перекладу: “... коли йде мова про переклад у справжньому, вірніше, теперішньому розумінні цього слова, то ми вимагаємо точності – змістової і формальної – і вірності – тільки не рабської...”

Висновки. Основоположні засади школи культурно-історичного дослідження дали змогу виявити причини написання літературного твору, а також виявити за літературними фактами такі першооснови поетичного натхнення автора як дружба зі справжнім адресатом звертання, громадські й соціально-політичні події часу написання твору. Теоретичні засади школи психолінгвістичного дослідження спрямували нашу думку до трактування художнього твору як сублімації авторської психології в художні образи. Біографічний метод став у нагоді для дослідження порушеної проблеми. Спираючись на вчення психолінгвістичної школи, припускаємо, що слово “син” у контексті часу створення вірша і контексті людських стосунків, які сприяли написанню твору, набуло нового семантичного значення.

Список використаної літератури

1. Давидсон А. Сесил Родс. Строитель Империи / Аполлоний Давидсон. – М. : Олимп; Русич, 1998. – 464с.
2. Коростовцев М. Древнеегипетская литература // Пoesия и проза Древнего Востока. Серия первая. Т. 1 / [общ. Редак. и вступ. ст. И. Брагинского]. – М. : Худ. литература, 1973. – 735 с. (Библиотека всемирной литературы.)
3. Косідовський З. Біблійні оповіді. [пер. на укр. О. Леніх, О. Федосенка] / З. Косідовський. – К. : Політична література, 1978. – 399с.
4. Макаренко О., Новікова М. Парадокси хрестоматійного вірша // Улюблені англійські вірші та навколо них / [упоряд. і пер. М.Стріха]. – К.: Факт. 2003. – 456с.

Публікації автора з дослідження вірша Кіплінга “Якщо...” :

1. Скрипник Т. Мистецтво бути людиною. Вірш “Якщо...” //Аналіз англійської поезії у процесі вивчення дисципліни “Світова література” / Тамара Миколаївна Скрипник. – К. : вид-во Європейського університету, 2011. – С.108–116.
2. Скрипник Т. Послание другу // Поэтические контакты времен и континентов : компаративный анализ англоязычной и русской поэзии / Тамара Николаевна Скрипник. – Саарбрюкен, Германия : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013. – С.71–84.
3. Скрипник Т. Загальнолюдські цінності в перекладних поетичних творах : матеріал до вивчення вірша Дж.Р.Кіплінга “Якщо...” / Т. М.Скрипник //Всесвітня література в сучасній школі. – 2012. – № 5. – С.41–45.

Одержано редакцією 10.04.2015 р.

Прийнято до публікації 27.05.2015 р.

Аннотація. Скрипник Т. Формирование историографической компетенции студентов-филологов в процессе профессиональной подготовки (на примере стихотворения Дж.Р.Киплинга “If...”). В статье рассмотрено историографию знаменитого стихотворения Дж.Р.Киплинга “Если...”

Во-первых, рассмотрено причины, ставшие основой для неверного толкования содержания произведения и определения образа героя как образа лирического героя или условного сына.

Во-вторых, в статье приведены примеры из процесса развития литературоведения в XIX веке, проиллюстрированные на примере культурно-исторической и психолінгвістической школ, психологического направления и биографического метода исследования литературных произведений, указаны фамилии основных представителей, их работы, теоретические принципы, ставшие основой для нашего исследования.

Основная часть посвящена рассмотрению возможной предистории создания стихотворения. Предложено новую версию его создания, указано важные моменты биографии Киплинга и его друга Л.С.Джеймсона, представленного в произведении как адресат обращения от автора говорящего.

В последней части приведено примеры откликов в литературно-художественной жизни Европы XX столетия на знаменитое стихотворение Киплинга, а именно:

-даны сведения о известнейших переводах произведения, выполненные украинскими и русскими переводчиками, указано на особенности выбора названия, приведены примеры особенностей передачи основной идеи и авторской лексики в переводах;

-приведены примеры обращения известных кинематографистов к произведению Киплинга;

-проанализировано стихотворение В.Стуса "Письмо к сыну", как вольный перевод, и стихотворение В.Симоненко "Лебеди материнства", созвучное по тематике со стихотворением Киплинга.

Ключевые слова: историографическая компетентность, идейно-теоретические школы исследования, социально-политические события, адресат обращения, семантический синоним.

Summary. Skrypnyk T. The formation of the historiographical competence of students-philologists in the process of professional training (for example, poem by J.R.Kipling' "If..."). The article discusses the historiography of a famous poem by J.R.Kipling's "If...". First, the reasons that were the basis for the erroneous interpretation of the content of the work and the definition of a hero image as a lyrical character or a conditional "son".

Secondly, the article presents examples of the development of the literary criticism in the XIX century, illustrated by the example of cultural-historical, psychological and linguistic schools, psychological directions and biographical research methods, contained the names of the main representatives, their works, the theoretical principles that became the basis for our study.

The main part devoted to the consideration of possible predictor the creation of the poem. Made a new version of the history of its creation, specifically mentioned some important points of biographies of Kipling and his friend L.S.Jameson as the addressee of the author - speaker.

In the last part provides examples of reviews in the literary and artistic life of Europe of the XXcent. at the famous Kipling's poem, namely:

-provides information about the most famous translations of works by Ukrainian and Russian translators are listed on the features of the selected names, examples of the peculiarities of reproduction of the main idea and the author's vocabulary in translations;

-examples of appeal to the works of the famous Kipling's filmmakers;

-analyzed the work of V. Stus "Letter to my son", as a free translation, and a poem by V.Symonenko "Swans of motherhood", in tune with the Kipling's poem on the topic.

Key words: historiographical competenc, high-principled and theoretical school of research, social-political events, adresse of allocution, semantic synonym.

J. R. Kipling "If..."

If you can keep your head when all about you
Are losing theirs and blaming it on you,
If you can trust yourself when all men doubt you,
But make allowance for their doubting too;
If you can wait and not be tired by waiting,
Or being lied about, don't deal in lies,
Or being hated, don't give way to hating,
And yet don't look too good, nor talk too wise;

If you can dream – and not make dreams your master,
If you can think – and not make thoughts your aim,
If you can meet with Triumph and Disaster
And treat those two impostors just the same;
If you can bear to hear the truth you've spoken
Twisted by knaves to make a trap for fools,
Or watch the things you gave life to, broken,
And stoop and build them up with worn-out tools;

If you can make one heap of all your winnings
 And risk it on one turne of pitch-and-toss,
 And lose, and start again at your beginnings
 And never breathe a word about your loss;
 If you can force your Heart and Nerve and Sinew
 To serve your turn long after they are gone,
 And so hold on when there is nothing in you
 Except the Will which says to them "Hold on!";

If you can talk with crowds and keep your virtue,
 Or walk with Kings – nor lose the common touch,
 If neither foes nor loving friends can hurt you,
 If all men count with you, but none too much;
 If you can fill the unforgiving minute,
 With sixty seconds' worth of distance run,
 Yours is the Earth and everything that's in it,
 And – which is more – you'll be a Man, my son!

УДК 821.161.2.09 Підмогильний

Людмила СКОРИНА

**ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК АНАЛІЗУ
 МАЛОЇ ПРОЗИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
 (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО «ГАЙДАМАКА»)**

У системі фахових умінь і навичок студентів-філологів одне з пріоритетних місць належить аналізу літературного твору. У пропонованій статті наводяться загальні рекомендації щодо аналізу-інтерпретації малої прози (оповідань і новел). Теоретичні узагальнення проілюстровані на прикладі оповідання Валер'яна Підмогильного «Гайдамака». Цей твір може бути цікавим, по-перше, з огляду на важливість проблематики, по-друге, ознайомлення з ним дозволить простежити шляхи формування письменницького таланту Валер'яна Підмогильного – від перших оповідань до романів «Місто», «Невеличка драма». Пропонуємо орієнтовний алгоритм аналізу-інтерпретації оповідань та новел, що включає наступні складові: 1 крок – первинне ознайомлення з текстом, 2 крок – підготовчий етап (ознайомлення з біографією письменника, історією написання й видання твору, якщо виникає необхідність, варто простудіювати допоміжну літературу – історичну, філософську, теоретичну), 3 крок – повторне (поглиблене) ознайомлення з твором, 4 крок – інтерпретація змістових компонентів (тематики, проблематики, ідей, пафосу), 5 крок – аналіз художнього світу, 6 крок – аналіз композиційної форми, 7 крок – дослідження сюжетної форми, 8 крок – аналіз власне мовної форми, 9 крок – аналіз жанрової форми, 10 крок – з'ясування, зразком якого літературного напрямку, течії є твір, 11 крок – підсумковий етап: вивчення особливостей рецепції твору – його наукова (літературознавча) й творчо-образна інтерпретація (інсценізація, екранізація, музична інтерпретація тощо). Цей алгоритм можна застосовувати як на заняттях зі спецкурсу «Аналіз художнього твору» (у цьому випадку беруться до уваги всі текстові складові), так і під час викладання курсу історії української літератури (з огляду на специфіку дисципліни й обмежену кількість годин застосовувати цей алгоритм варто частково). Слід також враховувати, що запропонований алгоритм – це лише орієнтовна схема аналізу, яка в процесі дослідження кожного конкретного твору має конкретизуватися й уточнюватися: в одних випадках варто більше уваги акцентувати на проблематиці, в інших – на особливостях художнього світу, психологізмі, композиції, оригінальності мовних засобів тощо.

Ключові слова: аналіз, інтерпретація, мала проза, оповідання, новела, тема, проблематика, ідея, пафос, художній світ, композиція, сюжет, фабула, художня мова, жанрова форма, стиль, Валер'ян Підмогильний, «Гайдамака».

Постановка проблеми. У системі фахової підготовки словесника одне з пріоритетних місць належить теорії, методиці й технології аналізу літературного твору. Головне завдання